Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭН

ВКП(б)-гэй Бурят-Монголой Обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй ба ВКП(б)-гэй Улан-Удын Горкомой орган.

№ 217 (4853)
ВОСКРЕСЕНЬЕ
НОЯБРИИН
4
1945 он

Сэн 20 мүн.

Нютагай ажаүйлэдбэриин ба олзоборилгын кооперациин эрэгтэй эмэгтэй хүдэлмэришэд, инженернүүд болон технигүүд! Нютагай ресурснуудые хэрэглэхэ ябадалда улам ехэ үүсхэл гаргагты! Үргэн хэрэглэлэй эд бараа бүтээхэ ябадалые ехэ болгожо ба шанарыень һайжаруулжа байгты!

ВКП(б)-гэй ЦК-гэй уряалнуудһаа

Агууехэ һайндэрэй урда тээ

Хүн туралтанэй түүхэдэ үзэгдөөгүй ехэ илалта туйлаһан энэ жэлдэ Агууехэ Октябрьска социалистическэ революциин 28 жэлэй алдарта ойе угтахамнай. Дайсанаа даража дархан солоёо нэрэлүүлһэн манай ороной ажалшан арад Октябриин урда тээхи социалистическэ мүрысөөндэ үргэн далайсатайгаар оролсожо, ажалай бүхы фронтнууд дээгүүр гайхамшаг амжалтануудые туйлаһан байна. 1945 он соо колхозно таряашад болон мүн ажаүйлэдбэриин предприятинуудай хүдэлмэришэд Бүхэсоюзна социалистическэ мүрысөөнэй хүсэтэй долгин доро ажаллажа, агууехэ һайндэртэ үнэтэ бэлэг барихаль.

Манай республикын эрэгтэй эмэгтэй колхознигууд, МТС совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд ба ажаүйлэдбэриин предприятинуудай хүдэлмэришэд, албахаагшад болон инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд 1945 оной илалтын жэлые амжалтатайгаар үнгэргэжэ. Эхэ оронойнгоо оборонно хүсэ шадалые улам бэхижүүлхын түлөө эсэшэ-сусашагүйгөөр хүдэлмэрилжэ байха юм. Энэ жэлэй ургаса хуряалгын үедэхи социалистическэ мүрысөөндэ илажа, түрүүшүүлэй зэргэдэ жагсаһан колхозууд аймаг бүхэндэ бии. Тэдэнэр таряагаа гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряажа абаад, гүрэнэйнгөө урдахи уялгануудые саг болзор соонь дүүргэв. Закаменай аймаг республика дотор эгээл түрүүлэн гүрэндэ таряа тушааха жэлэйнгээ түсэбые болзорһоо урид дүүргээд, түсэбһөө гадуур таряа тушаажа байна. Мүн Торниин аймагай эрэгтэй эмэгтэй колхознигууд МТС-эй хүдэлмэрилэгшэд, хүдөө ажалай специалистнар мухаршабэрэйхидэй уряалаар Бүхэсоюзна социалистическэ мүрысөөндэ ороходоо бэедээ абаһан уялгануудаа бодото хэрэгүүдээр бэелүүлбэ. Энэ аймаг гүрэндэ таряа тушаалгые таһалдуулангүйгөөр ябуулжа, гүрэнтэйгөө саг болзор соонь бүримүһэн тоосоо. Сэлэнгын, Түнхэнэй, Курумканай, Кабанскын хэдэн олон колхозууд гүрэн түрынгөө урдахи арюун уялгануудые хүндэтэйгөөр дүүргэһэн байха юм.

Сагаан-Усанай МТС-эй комбайнер Иван Плюснин гэгшэ Дзержинскиин нэрэмжэтэ колхозой поли дээрэ хүдэлмэрилжэ, сезон соогоо 650 гектар таряа эрхим шанартайгаар хуряагаад, 400 килограмм горючи арбилба. Селендумын МТС-эй комбайнер Ковалевский, Саянтын МТС-эй залуу комбайнерка Раднаева ба бусад комбайнаар таряахуряаха түсэбүүдээ хэдэн олон процентээр үлүүлһэн байна.

Социалистическэ малажалые үсхэбэрилхэ гүрэнэй түсэб дүүргэхэ, үлүүлэн дүүргэхэ, тэдэнһээ абтаха ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ хэрэгтэ манай республикын колхоз, фермэ, гүүрт, бригада бүхэнэй түрүүшүүл хормойгоо шуужа оролсонхой. Тэрэнэй ашаар, адуу мал үсхэбэрилхэ гүрэнэй түсэбые үлүүлэн дүүргэжэ, ашаг шэмыень дээшэлүүлэн, гүрэндэ малажалай продуктнуудые тушааха уялгата түлөөринүүдээ болзорһоонь урид бүримүһэн оруулһан колхозууд республика соо нилээдгүй олон. Сэлэнгын аймаг малажалай продуктнуудые гүрэндэ тушааха жэлэйнгээ түсэбые сум дүүргэбэ.

Колхозно һүрэг малые сэлхалан дулаанаар үбэлжүүлхын түлөө дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ оролсожо, энэ шухала хүдэлмэрие үсөөн хоног соо эрхим шанартайгаар дүүргэһэн колхоз, фермэ, гүүртнүүд Сэлэнгын, Түнхэнэй, Закаменай аймагуудаар үдэр ерэхэ бүри олошорно. Колхозуудай малажалай хүдэлмэрилэгшэд үхэр малаа урин дулаанаар үбэлжүүлхын тулада үбэлэй байра байдал эрхимээр заһабарилжа дулаалхын хажуугаар, үбһэ тэжээл нэмэжэ бэлэдхэхэ хэрэгтэ эршэмтэйгээр хабаадалсана.

Республикын ажаүйлэдбэриин предприятинууд Октябриин урда тээхи социалистическэ мүрысөөндэ оролсохоо абаһан уялгануудаа мүн лэ хүдөө ажалай түрүүшүүлһээ гээгдэнгүй хүнэтэйгөөр дүүргэжэ байха юм. Улан-Удын мяханай комбинат, ПВРЗ, шэлэй завод ба бусад предприятинуудаар стахановецууд ба ударнигуудай тоо һурагүй олошороо.

Агууехэ һайндэрые ажалай амжалтануудаар угтая!

СССР-эй Арадай Комиссарнарай Соведһээ

СССР-эй Арадай Комиссарнарай Совет болбол советскэ театрын гайхамшагта мастер СССР-эй арадай артист, Сталинска шагналай лауреат **Николай Павлович Хмелев** хүндөөр үбшэлжэ гэнтэ наһа бараһан тухайнь гүнзэгы гашуудалтайгаар зарлана.

СССР-эй Совнаркомдо

1945 оной ноябриин 4-дэ воскресеньедэ амардаг байһан предприяти болон учреждениинүүдтэ амаралтын үдэрые ноябриин 4-һөө ноябриин 6-да болгохо гэжэ СССР-эй Арадай Комиссарнарай Совет тогтообо.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

УКАЗ

Олон хүүгэдтэй эхэнүүдые „Эхын алдар" гэжэ орденууд ба „Эхын медаль" гэжэ медальнуудаар шагнаха тухай

(Үргэлжэлэл. Эхинииинь «Б. М. Үнэнэй» ноябриин 3-ай номерто).

Табан хүүгэдые турэһэн ба хүмүүжүүлһэн эхэнүүдые «ЭХЫН МЕДАЛЬ» гэжэ 2-дохи зэргын медаляар

8. КЕРДЯШОВА Матрёна Егоровнае—Городок городой гэрэй эзэн эхэнэр.

9. КОВАНДИНА Татьяна Михайловнае—Городок городой, гэрэй эзэн эхэнэр.

10. КОТЕНЕВА Надежда Ивановнае—Городок городой гэрэй эзэн эхэнэр

11. КОРОЛЕВА Акулина Поликарповнае—Городок городой гэрэй эзэн эхэнэр

12. КОЧНЕВА Евдокия Яковлевнае—Городок городой гэрэй эзэн эхэнэр.

13. ЛОГУНОВА Мария Ивановнае—Городок городой гэрэй эзэн эхэнэр.

14. НАТЕКИНА Афимья Андреевнае—Городок городой гэрэй эзэн эхэнэр.

15. ОСОКИНА Варвара Ивановнае—Городок городой гэрэй эзэн эхэнэр.

16. СТРЕЛЬЦОВА Евдокия Ивановнае—Городок городой транспортна Управлениин хүдэлмэришэн.

17. Тугаринова Вера Николаевнае—Городок городой гэрэй эзэн эхэнэр.

18. ТРЕТЬЯКОВА Евдокия Ильиничнае—Городок городой гэрэй эзэн эхэнэр.

19. ШЕЛКОВА Александра Алексеевнае—Городок городой гэрэй эзэн эхэнэр.

20. ЮРЬЕВА Мария Ильиничнае—Городок городой гэрэй эзэн эхэнэр.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ **Г. ЦЫДЕНОВА**

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь **В. МОНКЕТОВ.**

Улан-Үдэ, Советүүдэй Байшан. 1945 оной июлиин 20.

ҺУНГУУЛИИН ХУУЛИИЕ ҺАЙСА ШУДАЛАЯ!

Эрхин агитаторнуудай үльгэр жэшээ

Колхозниигуудай гэр байрануудаар, полевой стануудаар, фермэ болон гүүртнүүдээр ябажа, «СССР-эй Верховно Соведтэ һунгалтануудые хэхэ тухай дүримые» ойлгуулжа байдаг манай 13 агитаторнууд өөһэдынгөө хүдэлмэрие үдэр бүхэндэ ябуулнад.

Партийна эхин организаци ба ажалшадай депутадуудай сомоной Соведэй хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд агитколлективэй, тэрэнэй членүүдтэ советскэ һунгуулиин системые гүнзэгыгөөр шудалха хэрэгтэнь ехэхэн туһаламжа үзүүлнэ. Агитаторнуудай семинар болон зүблөөнүүдые 5 хоноод лэ үнгэргэгдэжэ, тэрээн дээрээ политическо-теоретическэ темэтэй элидхэл гү, али лекцинүүдые хэхэһээ гадна, эдибхитэй агитаторнуудай дүй дуршалые бусад агитаторнуудтаа үгэхэ талаар бага бэшэ эмхидхэлэй хүдэлмэри хэгдэһэн байха юм.

Мүнөө манай агитаторнууд һунгуулиин «Дүримые» арад ниитэдэ ойлгуулха хүдэлмэрөө гол түлэб дүүргээд, Сталинска Конституциие бүлэг-бүлэгөөрынь таһалжа толо һонороор ойлгуулха хүдэлмэри эхилбэ. Зүгөөр, һунгуулиин «Дүримые» һунгагшадта, плангаяа үнгэрэгшэ 8 жэлэй туршада һунгуулиин наһа гүйсэһэн залуушуулда ойлгуулха хүдэлмэриеэ энээгээр хизаарлаха ёһогүйбди, харин тэдэнэргэй түсгаар заняти үнгэргэжэ, һунгуулиин системэ тухай хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэхэ пропагандистнууд болон агитаторнуудай арюун уялга мүн. Колхозойнгоо центртэ ажаһуудаг айлнуудые 7 участок болгожо, тэндэ агитаторнууд агитационно-ойлгуулалмжын хүдэлмэрие үргэнөөр ябуулна.

Тэрээнһээ гадна, колхозойнгоо центрһээ холо газарта байдаг малай фермэ болон гүүртнүүдые 4 агитучасток болгожо, политическэ талаар дүүрэн бэлэдхэлтэй агитаторнууд томилогдобо. Манай колхозой ветеринарна врач партиин членэй кандидат нүхэр П. Д. Бамбаров болбол малажалай бригаданууд дээрэ хүдэлмэрилжэ байһан эрэгтэй эмэгтэй колхозниигуудта һунгуулиин «Дүрим» һайнаар ойлгуулхаһаа гадна, уласхоорондын оршон байдал тухай һонирхолтой хөөрэлдөөнүүдые эдибхитэйгээр үнгэргэнэ.

№2 агитационно участок дээрэ хүдэлмэрилдэг ВЛКСМ-эй член Зоя Доржиева. №6 участогта хүдэлмэрилдэг Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай инвалид нүхэр Эрдынеев, №4 участок дээрэ хүдэлмэрилдэг Екатерина Баторова болон бусад өөһэдынгөө харюусалгатай ба хүндэтэй үүргэнүүдые жэшээтэ һайнаар дүүргэжэ, арад ниитын дунда хүндэтэй боложо байнад. Эдэнэр хадаа өөһэдынгөө хүдэлмэрие гансахан лэ агитационно-ойлгуулалмжын хүдэлмэреэр хизаарладаг бэшэ, харин зарим хүнүүдтэ али нэгэн асуудалаар мэдүүлгэ бэшэхэ гү, али бусад эрилтэнүүдые дүүргэхэ талаар туһаламжа үзүүлдэг болоо.

Полевой хүдэлмэри гол түлэб дүүрэжэ, колхозниигуудай ехэнхи хубинь колхозойнгоо центртэ нүүжэ ерэһэнэй дашарамда газетнэ витринэ, колхозно клубай хүдэлмэрие һайжаруулха угаа шухала болоо. Тиимэһээ манай агитаторнууд ойрын үдэртэ колхозно клуб соогоо «Трактор» гэжэ зүжэг наада табихаар бэлэдхэл хэжэ байна. Уранһайханай самодеятельностиин кружогые нүхэд Бамбарова ба Эрдынеев гэгшэд эдибхитэйгээр хүтэлбэрилхэһөө гадна, арад ниитын дунда агитационно-ойлгуулалмжын хүдэлмэрине үдэрһөө үдэр бүри эрхилдэг болоо.

Б. ДОРЖИЕВ, Сэлэнгын аймагай Зуево-Сутайн сомисполкомой түрүүлэгшэ.

СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтада бэлэдхэл

БАЯНГОЛ, ноябриин 2 (**Телеграфаар абтаба**). Аймагай предприяти, колхоз, МТС, ажаүйлэдбэриин болон эмхи зургаануудай коллективүүдээр „СССР-эй Верховно Соведтэ һунгалтануудые эхэ тухай Дүримые" шудалха хүдэлмэри хаа-хаанагүй эхилбэ. Баргажанай аймагай парторганизацинуудай пропагандистнууд ба агитаторнууд болбол һунгагшадаа 10—10 айлаар таһалжа, тэндэ агитационно-ойлгуулалмжын хүдэлмэрие үргэнөөр ябуулнад.

Һаяхан, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой партийна эхин организациин секретарь Р. Будаева гэгшэ 29 агитаторнуудай хабаадалгатайгаар семинар үнгэргэжэ, тэрээн дээрэ Сталинска Конституци тухай теоретическэ лекци хэлэбэ. Тэрээнһээ гадна, агитаторнуудай өөһэдынгөө үүргэнүүдые хэрзэргээр дүүргэжэ байһан тухай элидхэлнүүдые шагнаад, энэ хүдэлмэрие саашадань һайжаруулха тушаа дэлгэрэнгы хэмжээ-ябуулгануудые хараалба.

Д. ХИЛТУХИН

* *

ХОРИНСК. (Манай корреспондентһээ). Эндэхи агитаторнууд һунгуулиин „Дүримтэй" аймагайнгаа ажалшадые танилсуулха хүдэлмэреэ эршэмтэйгээр ябуулна. Энэ талаар Карл Марксын нэрэмжэтэ хүдөө ажалай артелиин парторганизациин пропагандистнууд ба агитаторнууд шалгаржа гараба. Юундэб гэхэдэ, энэ колхозой хуулиин наһа хүрэһэн бүхы эрэгтэй эмэгтэй колхозниигууд һунгуулиин „Дүримтэй" гүнзэгыгөөр танилсажа байна.

„III Интернационал" ба „Красный партизан" гэхэ колхозуудай партийна эхин организацинуудай таргадахи агитколлективүүдэй хүтэлбэрилэгшэд нүхэд Цыбикжапов ба Пластинин гэгшэд бүхы бригада болон фермнүүдэй членүүдтэ һунгуулиин законие һайнаар ойлгуулжа, голосовалха тухай, мүн депутадуудта кандидадуудые дэбжүүлхэ тухай журамтай колхозниигуудые һайнаар танилсуулба.

* * *

Улан-Үдэ станциин депогой хүдэлмэришэн ба инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй дунда һунгуулиин кампаниин зорюулһан ниитэ-ойлгуулалмжын хүдэлмэри үдэр ерэхэ бүри үргэдэжэ байна. Депогой бүхы цехүүд соогуур һунгуулиин „Дүримһээ" абтаһан плаката болон лозунгнууд эли тодоор бэшэгдэжэ наагданхай. Эндэхи 12 агитатор ажалшадай гэр байрануудаар ябажа, гэрэй эзэн эхэнэрнүүд болон үбгэд хүгшэдые энэ түүхэтэ документтэй танилсуулна.

Бүхы агитаторнууд һунгуулиин зорюулагдаһан шухала материалнуудые бэе дээрээ абажа ябаад, энээнтэй ажалшадые танилсуулжа байха юм. Һунгуулиин „Дүрим"-һаа Сталинска Конституциһаа гадна, эндэхи агитаторнууд өөһэдынгөө участогуудай һунгагшадые СССР Союзай Конституциин проект тухай нүхэр Сталинай хэлэһэн түүхэтэ элидхэлтэй танилсуулжа, эдэнэрые һонирхуулна.

* * *

Улан-Удын Мехкомбинадай парторганизациин агитаторнууд нүхэд Киреева, Айтанов, Санкевич, Николаев болон бусад политическэ темэтэй хөөрэлдөөнүүдые үнгэрэгжэ, арад ниитэдэ ехэхэн ойлгомтойгоор энэ хөөрэлдөөнүүдээ үнгэргэдэг болоо. Эдэнэр хадаа энээнэй урда тээ, 8 жэлэй саада тээ болоһон һунгуулиин кампаниин үедэ дээгүүр гараһан агитационно-ойлгуулалмжын хүдэлмэриин дүй дуршалые үргэнөөр хэрэглэжэ үгэхэһөө гадна уласхоорондын оршон байдал тухай һонирхолтой хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэдэг байха юм. Тэрэшэлэн Эсэгэ ороноо хамгаалгын агууехэ дайнай тухай олон дахин хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэбэ.

* * *

Зэдын аймагай Сталинай нэрэмжэтэ хүдөө ажалай артелиин эрэгтэй эмэгтэй членүүд һунгуулиин законие болон СССР-эй Конституциие ехэхэн һонирхолтойгоор шудалжа байна. Энэ документые гүнзэгыгөөр шудалха зорилготойгоор кружок эмхидхэгдээд, эндэ 100 гаран колхозниигууд эдибхитэйгээр хабаадалсанад.

Тэрээнһээ гадна, агитаторнууд айл бүхэндэ ябажа, „СССР-эй Верховно Соведтэ һунгалтануудые хэхэ дүримтэй" үргэн ниитэ ажалшадые танилсуулха хүдэлмэреэ эдибхитэйгээр хэжэ байнад.

* * *

Сэлэнгын аймагай шахтернууд һунгуулиин „Дүримые" шудалжа байна. Тус шахтын агитколлективүүдэй агитаторнууд шуумуу нүүрһэ малтажа байһан шахтернуудай, тэдэнэй гэр байрануудаар ябажа, ниитэ-ойлгуулалмжын хүдэлмэрие үргэнөөр ябуулна.

МОСКВА. Революциин талмай. В. И. Ленинэй музей. Д. Севостьяновай фото. (ТАСС-эй фотохроника).

ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ДОСКА

ВКП(б)-гэй АЙКОМУУД БА АЙМГҮЙСЭДКОМУУДАЙ ЗУУРШАЛГААР ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ДОСКАДА БЭШЭГДЭБЭ

КАБАНСКЫН АЙМАГ

73. **«XVII Октябрь»** колхоз (правлениинь түрүүлэгшэ **Г. Г. Абдуладянов**)—бэлэдхэлэй пунктнуудта 5.313 пүүд таряа тушаажа, жэлэйнгээ түсэбые болзорһоо урид дүүргэбэ.

74. **«Путь Ленина»** колхоз (правлениинь түрүүлэгшэ **Ф. М. Бурдуковский**, партийна организациинь секретарь **С. А. Кокин**)—2.740 пүүд таряа тушаажа, жэлэйнгээ түсэбые бүримүһэн дүүргэһэн байна.

75. **«Путь Социализма» колхоз** (правлениинь түрүүлэгшэ **А. Ф. Печкин**)—5.935 пүүд таряа тушаажа, жэлэйнгээ түсэбые болзорһоо урид дүүргэв.

Хориин аймаг

Таряагаа тушаангүй юундэ даранаб?

Эндэхи колхозууд таряа тушааха гүрэнэй түсэбые болошогүй ехээр таһалдуулжа байха юм. Аяар мүнөө хүртэр гүрэнэй түсэбые дүүргэһэн нэгэшье колхоз энэ аймагта угы байһаар. Гадна, зарим колхозууд сохижо бэлэн болгоһон таряагаа гүрэндэ тушаангүй амбартаа даража байха юм. Үдын сомоной Кировэй нэрэмжэтэ колхоз 159 центнер таряа бэлэдхэһэн аад, оройдоо 47 центнерынь тушаагаад, бэшыень амбартаа даража хэбтэбэ. Тус колхозой правлениин түрүүлэгшэ нүхэр Шулунов бэлэн болоһон таряагаа гүрэндэ тушаангүй даража байхаһаа гадна, 30 центнер таряа уриһэн ба мүнөө жэлдэ ургаса муу гэжэ шалтаг баряад, гүрэнэй түсэбые дүүргэхэ тушаа ямаршье хэмжээ абанагүй.

Кировэй нэрэмжэтэ колхоздо Үдын машинно-тракторна станциин нэгэ комбайнова агрегат хүдэлмэрилдэг нэрэтэй юм. Теэд, энэ агрегат түхэреэн сүүдхэ соо оройдоо 5—6 час ажаллажа хуряалгада ороһонһоо хойшо өөдтэй юумэ хээгүй байна. Шалтагынь юуб гэхэдэ, колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Шулунов комбайнова агрегадые хүдэлмэришэдөөр хүсэд хангаагүй, оройдоо 6—7 хүниие таһалжа үгэһэн байха юм. Тэрэнһээ болоно энэ агрегат октябриин 7—8-ай үдэрнүүдтэ юушье хэнгүй мини үнжөө.

Тэрэшэлэн тус артелиин таһяа һурилалгэ, сохилгодо ябажа байһан колхозниигуудай ажалай жаяг заршам тон һулаар табигданхай. Байгуулагдаһан нормонуудаа эрхим шанартайгаар дүүргэдэг колхозниигууд эндэ үсөөн.

Үдын сомоной Сталинай нэрэмжэтэ колхоз (правлениинь түрүүлэгшэ нүхэр Тагаров) баһал иимэрхүү байдалтай. Гүрэндэ тушааха түсэбөө оройдоо 30 гаран процент дүүргэһээрээ һанаагаа амаршоод, тус колхоз бэлэн ороһотой байһан аад, бэлэдхэлэй пунктнуудта бултынь тушаанагүй.

Энэ мэтын баримтанууд Хориин аймагай ондоошье колхозуудаар үзэгдэнэ. Теэд, аймагай партийна, советскэ, газартаряалангай болон бэлэдхэлэй органууд иимэ баримтануудые мүнөө хүртэр тэсэжэ гэмгэ нюурнуудта хэмжээ абадаггүйнь жэгшүүритэй байна. Таряа тушааха гүрэнэй түсэбые таһалдуулжа байгаад, бии байгаа талхаяа тушаангүй даража байха ябадал саашадаа тэсэшэгүй. Тиимэдэ иимэ ябадалда дары түргэн эсэс табиха хэрэгтэй.

Ц. ГАРМАЕВ
(Манай корреспондент)

Иволгын аймаг

Түрүү колхозууд түсэбһөө гадуур тушаана

Эндэхи түрүү зэргын колхозууд ургаса хуряалгые амжалтатайгаар үнгэргөөд, гүрэндөө эрхим шанартай талха таряа элбэгээр тушаана. Тиимэ колхозууд гүрэнтэйгөө болзорһоо урид тоосоод, түсэбһөө гадуур таряа тушаажа байха юм.

XVIII партсъездын нэрэмжэтэ колхоз 1.752 центнерэй оронд 1.977 центнер тушаажа, жэлэйнгээ түсэбые 112 процент дүүргэһэн байна. Мүн Ждановай нэрэмжэтэ колхоз таряа тушааха жэлэйнгээ түсэбые 109 процент дүүргээ. «Майн 1» колхоз 1.104 центнер тушааха жэлэйнгээ түсэбүүдые пунктнуудта 1.203 центнер оруулһан байха юм.

Аймагай түрүү колхозууд илалтын жэлэй ургасые эрхим шанартайгаар хуряажа, гүрэндэ таряа тушааха жэлэйнгээ түсэбүүдые үлүүлэн дүүргээд байхадаа Бүхэсоюзна социалистическэ мүрысөөндэ оролсохоодоо абаһан уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргээбди гэжэ сэхэ хэлэхэ байна.

Т. БАДМАЕВ.

Октябриин ойдо угтамжа

ТҮРҮҮШҮҮЛ

Нүхэр М. Щербинэй жолоододог паровозой коллективэйхин манай эндэхи түмэрзамайхидай дунда жэлhээ жэлдэ алдар сууда гаража, арад зоной магтаалда хүртэжэ байдаг юм. Мүнөө тус коллективэйхид өөрынгөө паровозые шэрүүн хүйтэн үбэлдэ бүрин түгэс бэлэдхэжэ шадаhанайнгаа ашаар «үбэлдэ бэлэн» гэhэн паспорт абанхай.

ВКП(б)-гэй Железнодорожно райком болбол тус бригадада өөрынгөө грамотые барюулжа. Хүндэлэлэй доскада бэшэбэ. Тэрээнhээ гадна, нүхэр Щербинэй хүтэлбэрилдэг бригадын членүүд дайн сэрэгэй жэлнүүдтэ хэдэн дахин Наркомовско шагналда хүртэhэн байгаа. Тэдэ мэндэ болоhон түмэрзамайхидай Бүхэсоюзна hайндэртэ «Отличник» гэhэн значегуудаар баранлаа шагнагдаhан байха юм.

Октябриин урда тээхи социалистическэ мүрысөөндэ түрүү hуури эзэлжэ алдар сууда ба магтаалда гараhан эдэ патриодууд түрүүшынгээ амжалтаар зааханшье hанаа амарнагүй, харин СССР-эй Верховно Соведтэ hунгалтануудые хэхэ түүхэтэ үдэр хүртэр үшөө ехэ амжалтануудые туйлахабди,—гэжэ социалистическэ уялгануудые абаhаа гадна, hунгуулиин «Дүрим» ба СССР-эй Конституцитай гүнзэгыгөөр танилсажа байна.

Нүхэр М. Щербин болбол hунгуулиин «Дүримтэй» өөрынгөө коллективэй членүүдые танилсуулха тушаа эдибхитэйгээр хүдэлмэрилжэ. агитатор болоhон үүргэеэ хүндэтэйгөөр дүүргэнэ.

А. СИТКИН, паровозно цехын парторг.

Үдэртөө хоёр нормо үгэнэ

Галуута-нуурай түмэрзамай станциин комсомольско-залуушуулай бригадынхид Октябриин урда тээхи социалистическэ мүрысөөндэ ороhон уялгануудаа муу бэшээр дүүргэнэ. Жэшээлхэдэ, комсомолец нүхэр П. Дурбышев бригадиртай механическа цехын бригада сентябрь hарынгаа үйлэдбэриин түсэбые 190 процент дүүргэбэшье hаа, энээгээрээ hанаагаа амарангүй октябрь болон ноябрь hарануудайнгаа түсэбые үлүүлэн дүүргэхэ нэгэн хүсэлэнтэйгөөр мүрысөөнэй долгине бадаргуулжа байнад.

Тус бригадын членүүд нүхэд Ю. Спешилов, Ю. Петраковский, мүн бригадир нүхэр Дурбышев гэгшэд үдэрэйнгөө нормые 190—200 процент хүртэр, эрхим hайн шанартайгаар дүүргэнэ. Машинист нүхэр П. Ломнов гэгшын хүтэлбэрилдэг паровозно бригадынхид hараhаа hара бүхэндэ графигаа зааханшье эбдэнгүй хүдэлмэрилжэ, техническэ хурдабшалалайнгаа түсэбые 102 процент хүртэр дүүргэжэ, сүүдхэ соогоо ехэхэн тооной үнэтэ горючи арбилдаг болонхой.

Эдэнэр өөрынгөө паровозые үбэлдэ саг болзор соонь бэлэдхэхэ тушаа ехэхэн эмхидхэлэй хүдэлмэри хэhэнэйнгээ ашаар, мүнөө үбэлдэ бүрин түгэс бэлэн гэhэн паспорт абаба. Иимэ болохолоороо, дээрэ нэрлэгдэhэн коллективэйхид Агуу ехэ илалтын жэлэй алдарта ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр угтажа байhаниинь элитэ.

В. ГУМПЫЛОВ.

Түрүү машинистнууд

Улан Удэ станциин депогой машинистнууд социалистическэ мүрысөөндэ ороходоо абаhан уялгануудаа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэнэ. Октябрь hарын түрүүшын хахадай дүнгөөр машинист Григорий Иванович Пушичкин түрүү hуури эзэлжэ, стахановецуудай тоодо багталсаад, алдар суута гараба. Энэ нүхэр халаа Эсэгэ ороноо хамгаалгын агууехэ дайнай жэлнүүдтэ өөртөө даалгагдажа угтэhэн паровозоо ашагтайгаар ба гамтайгаар хэрэглэжэ, нэгэншье голодоhо гаргаагүй.

Патриот нүхэр Пушичкин болбол түмэрзамай хүдэлмэридэ 1928 онhоо эхилжэ ябана. 1937 онhоо хойшо эхилжэ машинистаар ажаллаха зуураа жэл бүри шахуу отлична hайнаар хүдэлмэрилhэнэйнгөө түлөө Наркомовско шагналда хүртэhэн байгаа. Мүнөө энэ нүхэр агитатораар хүдэлмэрилжэ, бригадайнгаа дунда hунгуулиин «Дүримые» ойлгуулжа байна.

Х. ТОГОЧИЕВА.

Түмэршэ дархашуулай амжалтанууд

Октябриин урда тээхи социалистическэ мүрысөөндэ ороод, ажал хүдэлмэри дээрээ яларма амжалтануудые туйлажа байhан стахановецууд ПВРЗ-гэй коллективүүдээр hуулэй үдэрнүүдтэ олошороо. Мастер нүхэр Рожков болбол халаанайнгаа хүдэлмэрине графигай ёhоор. эмхидхэжэ даалгабарита ажалаа саг үргэлжэ үлүүлэн дүүргэжэ байна.

Энэ мастерай халаан соо хүдэлмэрилдэг түмэршэ дархашуул нүхэд Федотов, Конобеев, Барнников гэгшэд үдэр бүри 2—3 нормо дүүргэжэ, коллектив соогоо шалгаржа гараба.

Агууехэ Октябрьска социалистическэ революциин XXVIII жэлэй ойе ажал хүдэлмэри дээрээ үшөө ехэ амжалтануудые туйлажа, Эхэ оронойнгоо экономическа ба сэрэгэй хүсэ шадалые дээшэлүүлхэ гэhэн патриотическа хүдэлөөн үдэр ерэхэ тудам эндэхи коллективүүд соо үргэдэжэ байна.

Н. ЕГОРОВ.

Б. РИНЧИНОВ—„Б. М. ҮНЭНЭЙ" СЕЛЬКОР

Баргажанай баян тала, тэрэнэй хүн зон, ажал хүдэлмэри тухайнь нилээд олон статьянуудые манай газетын уншагшад үзэhэн байха. Тэдэниие хүдөө бэшэгшэд, селькорнууд эльгээhэн юм.

Базар Сартаевич Ринчинов—эдибхитэй тэдэ селькорнуудай нэгэниинь болоно.

Энэ залуу автор хадаа hүүлэй хэдэн жэлнүүдэй турша соо манай газетын хүдэлмэридэ оролдосотойгоор хандажа байна. Дайн сэрэгэй жэлнүүдhээ абаад мүнөө болтор бэшэжэ байhан юумэнүүдыень согсолжо хараха юм болоо haa, ажал хүдэлмэриин дутуу дунда зүйлнүүдые арилгажа заhаха, советскэ хуули ёhые парнаар сахиха асуудалнууд—энэ авторай гол темэнь болоно. Жэшээлхэдэ, энэ жэлдэ „Хангалтагүй хүдэлмэриин үрэ", „Баргажанда культурна хүдэлмэри hула", „Хэлхеэ-холбооной Баргажанай таhагай бюрократууд" гэхэ мэтын шанга шүүмжэлхы шанартай статьянууд гараhан байха юм. Үнэн зүб гэжэ лаб мэдэhэн ба дахин өөрөө хаража ба хүнээр хөөрэлдэжэ шалгаhан хойноо бэшэhэн тиимэ статьянуудынь ажабайдалай муу заhаха, алдуу дутууе арилгаха ябадалда нилээд туhа дүхэм боложо үгэнэ.

Нүхэр Ринчинов болбол гансахан дутагдал тухай бэшэдэггүй. Хүн бүхэнэй хараhаар байтар хүгжэжэ бадаржа байhан хүдөөгэй байдал тэрэнэй анхаралые hонирхуулдаг. „Баянголой бадаржа байhан колхоз", „Илагшадаа ингэжэ угтаба", „Байгал далай дээрэ" гэхэ мэтын hонирхолтой статьянууд тэрэнэй гуурhан доороhоо гараhан байха юм.

Нүхэр Ринчинов болбол „газетэтэй холбоотой байха, тэрээндэ саг үргэлжэ бэшэжэ байха дуратайб" гэжэ өөрөө хэлэдэг байна. Тиимэл халаа өөрөө хараhан ба бодоhон юумэеэ ойлгосотой тодо хурсаар ба hонирхолтойгоор бэшэжэ ехэнхидээ шададаг гээшэ. Гэбэшье манай зорилго хадаа улам саашадаа ургаха, улам саашадаа мэргэжэхэ ябадал болоно. Тиимэ дээрэhээ бүри хурсаар, бүри hонирхолтойгоор бэшэдэг болохын хоинохоо оролдохо хэрэгтэй байhан тухай мартажа ябашье болохогүй.

Мүнөө СССР-эй Верховно Советэ hунгалтануудые хэхэ политическэ тон ехэ удхатай хүдэлмэри эхилбэ. Манай селькорнууд энэ hунгалтада бэлэдхэлэй ябасые хэблэл газетэдэ үргэнөөр харуулха хэрэгтэ туhалалсаха ёhотой. Мүн таряа тушаалгые түргэнөөр дүүргэхэ ба адууhа малай үбэлжэлгые бэлэдхэл түгэсөөр угтажа hайнаар үнгэргэхэ, ерэхэ хабарай тарилгада мүнөөнhөө түхеэрхэ зорилгонууд түрүүшын зэлжэндэ табигдана. Эдэ асуудалнууд тушаа үдэрhөө үдэр бүри hайнаар бэшэжэ байха ябадал дээрэhээ манай хүдөө бэшэгшэдэй ажал сэгнэгдэхэ, тэдэнэй алдар солонь дуулдадаха байна. Эдэ зорилгонуудые дүүргэлсэхэ хэрэгтэ эдибхитэй селькор Ринчиновэй оролдолгонь үлгэр жэшээ болохо үгэхэ бэзэ.

Д. ДАШИПЫЛОВ.

МТФ-гэй малшадай мүрысөөн

Пушкинай нэрэмжэтэ колхозой малажалай хүдэлмэрилэгшэд костромско колхознигуудай уряалаар социалистическэ мүрысөөндэ эршэмтэйгээр оролсоод, адуу малай үбэлжэлгые амгалан тайбанаар үнгэргэхын түлөө ханшыгаа шамажа оролсонхой.

Колхозой фермэ, гүүртнүүдэй хоорондо дэлгэрhэн социалистическэ мүрысөөнэй дүнгөөр, үбэлжэлгэдэ бэлэдхэлые саг соонь үнгэргэhэн hунэй-товарна фермэ түрүү hуури эзэлбэ. Энэ фермын бүхы хүдэлмэрилэгшэд малай байра байдалнуудые эрхим шанартайгаар заhабарилжа урин дулаан болгоо. Мүн үбэлэй үедэ бардам хүрэхэ үбhэ тэжээл бэлэдхэhэн байха юм.

Тус фермын малшад 1945 ондо малажалые хүгжүүлхэ гүрэнэй түсэб дүүргэхын ба тэдэнhээ абтаха ашаг олзыень дээшэлүүлхын түлөө булталаа оролдоhон байна. Тэрэнэй ашаар, эдэнэр түл абаха түсэбөө 100 процент дүүргэhэн, hаамхай үнеэн бүхэнhөө 704 литр hү hаа-hан байха юм.

Тэрэшэлэн «Красный Октябрь» колхозой hунэй-товарна фермые даагша нүхэр Сидоров үбэлжэлтэдэ бэлэдхэлые үсөөн хоног соо, эрхим шанартайгаар дүүргэхэ хэрэгтэ фермын хүдэлмэрилэгшэдые баранинь хабаадуулhан байгаа. Тингэжэ энэ МТФ аймагай комиссиhаа hайн сэгнэлтэ абаhан байха юм «Красный Октябрь» колхозой hунэй-товарна фермын хүдэлмэрилэгшэд эбэртэ бодо мал үсхэбэрилхэ гүрэнэй түсэбые 105 процент дүүргэhэн, hаамхай үнеэн бүриhөө 704 литр hү hаана.

Кагановичын нэрэмжэтэ хүдөө ажалай артелиин hунэй-товарна фермэ үбэлжэлгэдэ бэлэдхэлэй бүхы хүдэлмэринүүдые hайнаар шиидхэжэ гараа. Энэ фермын үхэр мал намарай бэлшээридэ таргалжа, үбэлые шадал шэнээ hайнтайгаар угтахань.

Үбэлжэлгэдэ бэлэдхэлые амжалтатайгаар дүүргээд байhан дээрэхи колхозуудай hунэй-товарна фермын бүхы малшад тодо hонор социалистическэ уялгануудые абажа, Бүхэсоюзна мүрысөөндэ эршэтэйгээр оролсобо. Тиин, эдэнэр үбэлэй үедэ үхэр малаа онсо hайнаар харууhалжа. нэгэшье толгой хороохо, турааха гүй, тулнуудые эрхим бэлэдхэлтэйгээр хүлеэжэ абаад, нэгэшье хоролтодо оруулхагүйн түлөө али бүхы аргаболомжонуудые хараалжа байна.

Иимэ уялгануудые абажа, Бүхэсоюзна социалистическэ мүрысөөндэ оролсоhон Байкало-Кударын аймагай түрүү зэргын фермэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд хэлэhэн үгэдөө хүрэхэ байhаниинь лабтай.

В. БАТОРОВ.

Баян даа Баянгол нютаг

Баргажанай аймагай колхозууд Октябриин урда тээхи социалистическэ мүрысөөндэ ороходоо абаhан уялгануудаа хүндэтэйгөөр дүүргэжэ Агууехэ Октябриин hайндэрые тэмдэглэхэ нэгэн хүсэлэнтэй. Тэрээнтэй хамта малажалай талаар болохо аймагай выставкэдэ хүндэтэ hуури эзэлхэ тэмсэл үргэлжэлhөөр.

Энэ выставкэ дээрэ гансахан аймаг соогоо бэшэ. харин бүхы республика соо эгээн түрүү ба томохон колхозуудай нэгэн болохо Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз үргэнөөр харуулагдаха болоо. Тус колхозойхид малажал үсхэбэрилхэ гүрэнэйнгөө түсэбые эбэртэ малаар ба хони ямаадаар холо үлүүлэн дүүргэнхэй. Малажалай продукциие гүрэндөө уялгата ёhоор тушааха түсэбөө саг болзор соонь дүүргэхэhээ гадна, 1946 ондо тушаагдаха түсэбэй авансаар 460 центнер мяха, 38.600 литр hү оруулаа.

Хони ямаадые үсхэхэ түсэбөө холо үлүүлэн дүүргэжэ, хонидhоо hү hааха, нооhо хайшалха түсэбөө үлүүлэн дүүргэжэ, шадаhан нүхэр Буда Шалановой хүтэлбэрилдэг ОТФ-гэй хониншод выставкэ дээрээ өөhэдынгөө баян дүй дүршэлые үргэнөөр харуулха байна. Мүн нүхэр Базар Цыреновэй хүтэлбэрилдэг МТФ-гэйхид выставкэдэ хабаадалсаха хүндэтэ hуури эзэлбэ.

Данри ХИЛТУХИН, «Б. М. Үнэнэй» тусхай корреспондент.

Хоца Намсараев.

Үдэшэлгын дуун

Холшорхон наhанайнгаа золтойдо
Хубитайхан жаргалдаа бусажа ерээрэй!
Холынгоо дайнда мордоошье hаа,
Хортойхон дайсанаа даража ерээрэй!

Газарhаа холохон балархашье hаань
Галтайхан нюдыем бү мартаарай!
Гансаарайм орхижо мордоошье hаа.
Гарыеш барихыемни бү мартаарай!

Мүнөөхэн шамтаяа зугаалхадаа
Мүрысэхэбди гэhыемни бү мартаарай!
Энээхэн хэлсэhэнээ этигээрэй даа
Илахабди гэhэнээ бү мартаарай!

Амарагхан нүхэрэмни харэмтайш даа
Аянхан замдаа мэндэ ябаарай!
Ар аадхан хоногhоо аладтангүй
Айресхан мэндэеэ бэшэжэ ябаарай!

Ш нэ дуун

Аглаг дээрэ толорогшо
Алтан туяата наран лэ.
Алагхан зүрхэндэм толорогшо.
Амараг гансахан нүхэрнил.
Хадын оройhоо толорогшо
Халуун элшэтэ наран лэ.
Хамагhаа уридхан hанагдагша
Хани гансахан нүхэрнил.
Газарай хүрьhые гэрэлтүүлhэн
Галта улаан наран лэ,
Гансааранайм зүрхэндэ hанагдагша
Габьяата герой нүхэрнил.

АЮР САНДАНОВ.

ХИЛЫН СААНА

ЗАЛУУШУУЛАЙ УЛАСХООРОНДЫН ЛОНДОНДОХИ КОНФЕРЕНЦИ

Октябриин 31-эй үдэшын заседани

ЛОНДОН. Үсэгэлдэр залуушуулай уласхоорондын конференциин үдэшын заседани советскэ делегациин член Советскэ Союзай Герой Евгений Федоровой түрүүлэгшэ hуудаар нээгдэбэ. Гурбадахи заседани дээрэ хэлэhэн томохон делегациинуудай түлөөлэгшэдэй үгэнүүдые делегадууд эдибхитэйгээр зүбшэн хэлсэбэ. Зүблэхэ зүйлэй нэгэдэхи асуудал тушаа нийтын дискусси болажо. залуушуулай эрхэ сүлөөгэй түлөө ба эрхим hайн эб найрамдалай түлөө тэмсэл тухай үгэ хэлэлгэнүүд болобо. Конференци дээрэ румынскэ, венгерскэ, болгарска делегацинуудай ерэhэн тушаа мүнөөдэрэй заседаниин hүүлээр элирбэ. Гансахан лэ греческэ залуушуулай делегаци ерээгүй байhан зандаа. Греческэ делегациин haатаhан шалтагаан тухай французска делегат Кестеманэй асууhан асуудалда залуушуулай Бүхэдэлхэйн соведэй секретарь Китти гэгшэ hүүлэй үедэ абтаhан мэдээнэй ёhоор. греческэ залуушуулай оройдоо нэгэ делегат греческэ правительствоhаа хэрэгтэй документээ абаад, мүнөө замда ябажа байна гэжэ мэдүүлбэ. Бусад делегадуудынь хэрэгтэй документнүүдээ абажа шадахагүй байhан дээрэhээнь конференцидэ хабаадалсахаар мордобогүй. Энээнтэй дашарамдуулан индийскэ залуушуулай делегат студентнүүдэй союзай түлөөлэгшэ болбол греческэ залуушуулай делегациие барихаhда эсэргүү онсо шухала резолюци абажа, греческэ правительстводо эльгээхэ дурадхал оруулба. Энэ дурадхалынь конференци нэгэн дуугаар абаба.

СОВЕТСКЭ ЗАЛУУШУУЛАЙ ДЕЛЕГАЦИ МАРШАЛ ТИТО ГЭГШЭТЭЙ УУЛЗАБА

БЕЛГРАД, ноябриин 1. (ТАСС). Югославиин олоншог районуудаар ябажа ерэhэн советскэ залуушуулай делегациие үсэгэлдэр маршал Тито гэгшэ хүлеэн абаба. Маршал Тито гэгшэтэй хөөрэлдэхэдөө советскэ залуушуулай түлөөлэгшэд өөhэдынгөө үзэhэн юумэнүүд тухай хэлэжэ үгэбэ.

Тус орон соо ябагшад болбол илангаяа hэргээн бодхоохо хүдэлмэриин үргэн ехэ далайсатайгаар хэгдэжэ байhаниие тэмдэглээ. Делегадууд болбол ошоhон газартаа халуун баяртайгаар угтаба гэжэ мэдүүлбэ.

Маршал Тито болбол делегациин членүүдэй hураhан асуудалнуудта харюу үгэhэн ба Югославиин арад зоной тэмсэл болон амжалтанууд тухай хөөрэжэ үгэбэ.

ДАТСКА ПРАВИТЕЛЬСТВО ТУШААЛhАА ГАРАБА

КОПЕНГАГЕН. Данида hунгалтануудай дүүрэhэнэй дашарамда, үсэгэлдэр Даниин премьер-министр Быль гэгшэ өөрынгөө правительствын тушаалhаан гараhан тухай гүйлтэ корольдоо барюулба. Тушаалhаа гараhан ябадалые король хүлеэн абабашье haа, правительствоя өөрынгөө уялгые шэнэ кабинет бии болгохо үе хүртэрэнь дүүргэжэ байхые гүйбэ. Шэнэ кабинет болбол ерэхэ неделиин эхээр эмхидхэгдэхээр hанаашалагдаба. (ТАСС).

БРАЗИЛИДАХИ СОБЫТИ

МОНТЕВИДЕО. (ТАСС). Юнайтед пресс агентствын Рио-де-Жанейроhоо дамжуулhанай ёhоор, верховно сүүдэй толгой доктор Линарес гэгшэ үсэгэлдэр президентын тушаалые даажа абаха кандидадууд болохо генералнууд Дутра ба Гомес болон сэрэгэй министр Гоэс Монтейро гэгшэдтэй зүблөө хэбэ. Үсэгэлдэр ёhолол болажо, тэрээн дээрэ Линарес гэгшэ өөр дээрээ президентын үүргые даажа абаhан тухайгаа хуулита мэдүүлгэ хэбэ.

МОНТЕВИДЕО. (ТАСС). Ассошиэйтед Пресс агентствын Рио-де-Жанейроhоо дамжуулханъ хадаа, Бразилиин нэгэдэхи сэрэгэй округой штабай тараахань хадаа Рио-де-Жанейродо коммунистическэ партиин комитедүүдэй байрануудта олон зүйлэй документнүүд конфискованагдаhан ба тэндэ «зэр зэбсэгүүд элирүүлэгдэбэ» гэhэн хэбэртэйгээр баталагдана.

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). Юнайтед Пресс агентствын Рио-де-Жанейроhоо мэдээсэхэнь хадаа, Бразильска солдадууд хадаа «Трибуна Популар» гэжэ коммунистическэ газетын редакциин байрые эзэлбэ.

Ород хүнүүд Сахалин дээрэ

★ **Сергей МАРКОВ**

Эрдэмтэ географууд болбол Сахалин гээшэ юуб, арал гү, али хахад арал гү гэhэн тушаа бүхы 18-дахи зуун жэл дотор ба XIX зуунай хахад соо арсалдажа байhан юм. Амур мүрэниие олоhон Василий Поярков хадаа үшөө 1645—46 онуудта Сахалин тухай гиляк зонhоо дуулаhан байгаа. Арбан долоодохи зуунай эсэстэ ородой үльгэр домог дотор: «Нэгэн айхабтар ехэ арал бии юм, тэрэ арал дээрэ олон тоото харинн хүнүүд, гиляк арадууд байдаг байна...»—гэжэ бэшэгдэhэн байгаа. Сахалин болбол арал мүн. Географуудай энэ арал тухай арсалдаагаа үргэлжэлүүлhээр байха үедэнь алдар нэрэгүй түрүүшын ород геройнууд зэрлиг үргэн Сахалин дээрэ hуурижан нютаглажа эхилhэн байна.

—Хвостов гэгшэ 1805 оной августын 17-до Иван, Даниил, Пётр, Сергей ба Василий бидэниие Тамари-Анива гэжэ айнска тосхон дээрэ буулгаhан байна... Тамари-Анива дээрэ японтоной ерэхэдэ, 1810 ондо бидэнэр Тымь мүрэниие гаталжа, саашаа ошоhон байнабди. Мүргэлэй номой хуудаhан дээрэ бэшэhэн энэ тэмдэгые хожом 1852 ондо, Сахалинда ошоhон ондоо ород хүнүүд олоhон байгаа. 1806 ондо ородой лейтенант Н. А. Хвостов гэгшэ Сахалин аралые Росси мэдэл доро абажа, Анива булан тохойн старшинае мүнгэн медаляар шагнаhан байна гэжэ японско историк Окамото Рюуносукэ гэгшэ бэшэhэн юм. «Охотско далай судноуулаар дүүрэжэ, тэрэ оронууд дээрэ наука ба уран hайхан зохёолнууд hалбаран бадарха саг ерэхэ»—гэжэ 1808 ондо Сахалин эзэлhэн ябадалтай дашарамдуулан Российско-Американска Компани бэшэhэн байна.

Сахалиниие тэрэ сагта «Соколинно» арал гэжэ нэрлэhэн түрүүшын ородууд хадаа тус арал дээрэ юу хэhэн байгааб? 1808 ондо японско географ ба тэдээнэй правительствын шпион болохо Мамия Ринзоо гэгшэ: «дүрбэн ородууд Сахалинай баруун эрьеые шэнжэлбэ»—гэжэ мэдээсэhэн байна. Эдэ ородууд болбол тэрэ үедэ Анива гэжэ ехэ булан тохойн эрье дээрэ байhан ба тэндэhээ Тымь мүрэнэй эрьедэ хүрэжэ, тэндэ гурбан гэр барьяад, огород тарижа, тэндэхи зонтой эбтэй эетэй ба хани холбоотой болон hуурижаhан байха юм. Тэрэ сагта Россидо Сахалин тухай мэдэдэг болонхой байгаа. Хожомынь декабристнууд болоhон Артамон Муравьев ба Матвей Муравьев-Апостол болбол Сахалинда ошожо, «тэрэ аралай зоной дунда эрдэм болбосорол дэлгэрүүлжэ, тэндэ республика байгуулха» тухай бодол табидаг байгаа.

1862 ондо ородой шэнжэлэгшэд болбол бүхы Сахалин аралай ба Сахалин Ази хоёрой хоорондохи хоолойн янза хэлбэрэлые мэдэhэн байна. Лейтенант Н. К. Бошняк гэгшэ февраль hарын саhан шуурганда haатангүй, 1852 ондо Сахалин арал хүрэжэ, тэндэ түрүүшын ород нүүдэлшэдэй байhан hууринуудые олоhон байгаа. Гансаараа үлэhэн Василий гэгшэ Бошнягай ошохоhоо урдахана, haяхан hаhа бараhан байгаа hэн. Тэрэ халаа өөрыгөө Ород Сахалинай начальник гээшэб гэжэ тоолодог ба энэ алдар тушааллаа ехэл омогтой байдаг hэн гэдэг. 1852 оной сентябрь hарада Сахалин дээрэ Н. В. Буссейн хүтэлбэри доро десант буулгагдаhан байна. Тэрэ болбол Российско-Американска Компаниин нэрээр Анива залив дээрэхи Кусун-Котан гэжэ hууриин газарые эзэлээ hэн. hүхэ хюрөөнүүдэй абяан зэдэлжэ, Сахалинай эрье дээрэ үндэр модон башнянуудтай бэхижүүлгэ тосхон бии боложо эхилhэн байна. Энэ тосхон дээрэ 80 гаран ородууд байhан юм. Тэдэнэй дунда «Байкал» гэжэ судныи ахалагша офицер—лейтенант Н. В. Рудановский, доктор Д. И. Орлов ба Сахалиниие анха түрүүн шэнжэлэгшэд болохо бусад хүнүүд байhан байна. Удаашьегүй бүхы булан тохойнь карта дээрэ оруулагдаhан ба 1853 ондо эдэ шэнжэлэгшэд болбол «айн зоной hуудаг орон тухай» хэдэ хэдэн шэнжэлэл бэшэгүүдые зохёоhон байна.

«Сахалин болбол айн зоной газар гээшэ. Сахалин дээрэ японско газар байдаггүй юм»—гэжэ Сахалинай уг зон өөhэдөө хэлэдэг байгаа. 1853 оной сентябриин 22-то Анива булан тохойн эрье дээрэ ородой туг бодхоогдоhон ба найман ехэ буугай батарей тогтоогдоhон байна. Тус бэхэжүүлгэ болбол Муравьевскэ пост гэжэ нэрлэгдэhэн байгаа. Энээнhээ хойшо Сахалиниие шэнжэлхэ ба тэрээн дээрэ ород зоной нютагжан hуурижаха ябадал эхилhэн юм.

Сахалинай эрьенүүд дээгүүр шэнэ шэнэ hууриин газарнууд бии болоо. 1858 ондо татарска хоолойн эрье дээрэ Дуэ гэжэ бэхижүүлэгдэhэн пост байгуулагдаhан байна, мүн энэ жэлдэ энэдэ шулуу нүүрhэ малтадаг болоhон юм.

Сахалин дээрэхи ургамалай зүйлнүүдые анха түрүүн 1860—61 онуудта шэнжэлhэн юм. «Опричник» гэжэ клипер дээрэhээ Сахалин дээрэ айн зоной байдалые шэнжэлэгшэ Брылкин ба топограф Шебунин гэгшэд бууhан байна. Шебунин болбол тус аралай топографическа зурагые буулгажа абаhан ба Брылкин болбол айнануудай хэлэнэй словарь зохёоhон ба тандэхи арадай үльгэрнүүдые бэшэжэ абаhан байна. Энэ үедэ Дуэ дээрэ поручик Гусев гэгшэ тэндэхи сагай уларилые шэнжэлжэ байhан юм. 1867 ондо горно инженер И. А. Лопатин гэгшэ энэ ехэ аралые ниитэ дээрэнь шэнжэлжэ эхилhэн байна. Лопатин болбол баруун эрье дээрэхи Кусунай hууринhаа гаража, уула хаданууд ба зэрлиг ой тайганууды дабан. Сахалинай урда захын тэндэ хүрэhэн байна. Лопатин болбол мүн 1868 ондошье урда Сахалиниие шэнжэлhээр байhан юм. Ямаршье аюулhаа сухарингүй, хүндэ үбшэндэ нэрбэгдэжэ байбашье, Лопатин болбол өөрынгөө хүдэлмэрие хаяагүй ба тэрэ үедэ тус арал дээрэ мэдэгдэhэн шулуу нүүрhэтэй 7 газарнуудые шэнжэлэн дүүргэжэ шадаа hэн.

Уhан сэрэгэй офицер К. С. Старицкий гэгшэ мүн энэ үедэ Сахалинай урда заха болохо Крильон гэжэ байсата хушуунай широта долготае тодолхын түлөө олон тоото шэнжэлэлгэ ябуулжа байhан юм. 1871 ондо К. С. Старицкий болбол Сахалин дээрэхи 12 элдэб пунктнуудай широта долгота тон сохомоор олоhон байгаа, тус аралай хойто заха дээрэ Куегду гэжэ гаваньолоhон ба татарска хоолойн урда захада Мачерон (Тотомиспря) гэдэг аралые олоhон байгаа. Энэ арал дээрэ Старицкаhаа урда Европын нэгэншье хүн ерээгүй байhан юм. Сахалин тухай мэдээсэлнүүд хэблэлдэ бии болоhон ба Сан-Францискодохи «Аляска Геральд» гэhэн газетэ ба Центральна Росси, Сибириин ба бусад газетэнүүд дотор ород хүнүүдэй Сахалин аралые шэнжэлhэн тухай бэшэжэ эхилhэн байна. 1875 ондо Сахалинска хэлэнэй словарь зохёогдоhон ба энэ словарь болбол мүнөө хүртэрээ гансахан гэжэ тоологдодог байха юм. Тэрээниие зохёогшо Добротворский болбол айнануудай хэлые эрхим мэдэдэг хүн байhан байгаа.

1881 ондо Сахалин дээрэ ородой наукын шэнэ түлөөлэгшэ болохо Иван Поляков ерээ hэн. Энэ гайхамшаг хүн болбол урда тээнь Н. М. Пржевальскиин суглуулhан коллекциие научнаар тайлбарилжа бэшэhэн байгаа. Энэ зориг ехэтэ шэнжэлэгшэ болбол Сахалин дээрэ ерэжэ, тус аралые бүхы талаhаань шэнжэлhэн байха юм. Поляков болбол эртэ сагай кабанай яhануудые олоhон, айн арадай хуушанай хүhөөнүүдые пэhэп, хохимой тархиин яhануудай коллекци хуряаhан ба шулуун үе сагай эртэ урдын Сахалинай зон болбол шабар амhартануудые хэжэ шададаг байhаниие харуулhан байгаа. Сэрэгhээ табигдаhан лейтенант Зотов тус аралай хойто талада нефть олоhон байна, баhа нэгэ сахалинец болбол газар дээрэ гаража өөхэ тоhон шэнгээр хүршэhэн нефтьнүүдэй бүхэли хэдэн нуурнуудые олоhон байха юм. Сахалин дээрэ түрүүн hуурижаhан хүнүүд халаа алта, түмэр ба зэд элбэгтэй зарим нэгэн газарнууд тухай мэдэдэг болоhон байгаа... Сахалин дээрэ Александровско пост, Корсаковско гэжэ hууриин газар бии болоо hэн. Эндэ доктор П. П. Супруненко болбол метеорологическэ станци байгуулhан байна Иигэжэ Сахалинай уhа мүрэн, үндэр уулануud ба бүглүү ой тайганууды ород хүнүүд шэнжэлэн хэрэглэжэ байhан юм.

Крильон мыс дээрэ сагаан оройтой улаан башня үнинэй байдаг болоо hэн. Энэ болбол урда Сахалинай харуул болохо алдарта Крильонско маяк мүн байгаа hэн. Ерээд онуудта Сахалин ошожо ерэhэн А. П. Чехов энээн тухай бэшэhэн байна. Чехов болбол Сахалин дээрэ гансахан түрмэнүүд ба тачкада гэнжэлhэн хүнүүдые хараа бэшэ. Чехов болбол далайн капуста абажа байдаг олзобориин газарнуудые шэнжэлhэн ба инженер Басевич гэгшын олоhон нефтиие hонирхон хараhан байхаhаа гадна, Номгон далайн корабльнуудай баатар зүрхэтэ морягуудтай уулзажа хөөрэлдэhэн байха юм.

Сахалин дээрэ хэдэ хэдэн научна зохёолнууд зохёогдоhон ба хэблэгдэн гараhан байна. «1897 оной Сахалинска календарь» дотор, жэшээнь, «Сахалин арал ба тэрээн дээрэхи ородой түрүүшын hууриин газарнуудай хуряангы историческа очерк ба тодорхойлолто бэшэгүүд» гэhэн статья хэблэгдэhэн байха юм. Хоридохи зуунай эхиндэ ород хүнүүд бүхы Сахалиниие шэнжэлжэ дүүргэhэн ба гартаа оруулжа абаhан байна.

Гэбэшье японтон тус аралай урда хажууда японско загаhашадай хэдэн жэжэ тосхонууд байhаниие хала барижа, 1854 онhоо хойшо Симодско трактадай ёhоор Сахалин болбол Росси ба Япони хоёрой хамтын эзэмдэлгэдэ байха газар гэжэ тоолохоор баадхаhан байха юм. 1904 ондо ород-японой дайнай эсэстэ тэдэнэр Урда Сахалиниие үгталан булимтаржа абаhан байгаа.

Харин мүнөө Улаан Арми японско агрессорнуудые бута сохёод байхадань, урда Сахалин болбол манай агууехэ эхэ ороной таhаршагүй хубинь мүн болоhон байна.

Харюусалгата редакторай орлогшо **Д. ЛУБСАНОВ.**

РЕДАКЦИ ба ХЭБЛЭХЭ ГАЗАРАЙ АДРЕС: г. Улан-Удэ, ул. Ленина 35. (ТЕЛЕГРАФНА АДРЕС: Улан-Удэ. Үнэн). ТЕЛЕФОНУУД: ответ редактора—23. АТС—1-80. зам. ответ. редактора—7-89, ответ. секретаря—3-23. отделов: партийной жизни и промышленности—7-89, сельского хозяйства—6-03, писем и переводов—6-03 (2 зв); объявлений—2-64 (2 зв.).

Н—00477 Типография Государственного газетного издательства при СНК БМАССР Тираж 5.500